

“YIRMİNCİ YÜZYIL RAPORU”

Beşir GÖĞÜŞ

Yüksek Mühendis Metin Ölgüray'ın yeni kitabı, bu adı taşıyor : “Yirminci Yüzyıl Raporu” (1). Kitap, çağımızda insanlığın başardığı ileri teknolojik gelişmeyi belirtiyor ve gene bu gelişmenin ortaya çıkardığı güçlükleri, sorunları inceliyor. Birey olsun, toplum olsun, ilerlerken arkasına bakıp, aldığı yolu ölçmek ve değerlendirmek, kendisi için bir ihtiyaçtır. Bu kitap, böyle bir ihtiyaca karşılık veriyor.

İlerleyen teknoloji nasıl bir dünya yaratacaktır sorunu, teknolojinin hızı arttıkça övgüler yanında, zihinleri kuşkulandırmaya da başlamıştır. Kimi düşünürler, insan yaşamına zevk veren hülya, şiiriyet ve rahatın kaybolduğunu, insanın makineleştiğini, teknolojinin getirdiği hızla insan ruh ve organizmasının dayanamadığını, bundan dolayı, mikroba bağlı olmayan akıl ve beden hastalıklarının arttığını ileri sürmüşlerdir. Ünlü İngiliz yazarı Aldous Huxley de, Brave New World (1932) adlı romanında (2), Henry Ford'un doğumundan 532 yıl sonra, yaşamın alacağı şekli tasarlayarak, insanların düşecekleri duruma pek sevinmez.

Yakınmalar olsa da teknoloji durmamış, gittikçe ilerlemiştir; çünkü bugünkü teknolojinin ileri ülkelerde bir insana sağladığı rahatlık, incelediğimiz kitapta belirtildiğine göre, 400 kölenin hizmetine eşittir. Bundan dolayı bu ileriliğin getirdiği olanaklara kavuşmak, bütün dünya nüfusu için erişilmeye çalışılan bir amaç olmuştur.

Metin Ölgüray, konusunu 4 bölümde, şu başlıklarla incelemektedir : 1) Yaşadığımız Günler, 2) Bize Miras Kalan Dünya, 3) Tarihin Dönüm Noktası, 4) Yüzyılımız Kapanırken.

“Yaşadığımız Günler” başlığı altında, bugünkü dünya halkının başlıca sıkıntıları sergilenmektedir : Nüfus artıyor. Bugün 4 milyar olan nüfus, 2000 yılında 6,5 milyara varacak. Beslenme, daha bugünden güç bir sorun. Doğal kaynaklar büyük bir hızla tüketiliyor. Bu konuda kitapta verilen rakamlar düşündürücü : XX. yüzyılda kömür, önceki yedi yüzyıla göre 20 kat fazla tüketilmiş;

100 - 200 yıl sonra bitebileceği sanılıyor. Petrol rezervlerinin % 80'i harcanmış. Gelişmiş ülkeler, yoğaltım ülkesi evresine girmek için, başka deyişle daha çok tüketmek için çabalıyor. Ayrıca savaşlar yoğaltımı artırıyor. Üstelik hammaddeler, gelişmemiş ülkelerde; onlarsa uyanıyorlar, kendi kaynaklarını vermemek, hiç olmazsa ucuza satmamak için yer yer direnişe geçmişler bile.

Doğada karalar, denizler ve atmosfer, teknolojinin artıklarıyla öyle kirleniyor ki hayvanları, bitkileri bir yana bırakalım, kendi rahatlığı için teknolojiye sarılan insanın sağlığı bile tehlikeye düşmekte.

Teknoloji ise, çıkardığı bütün bu güçlüklerle karşın hızla ilerlemekte; ileri ülkeleri daha zengin, geri ülkeleri daha fakir yapmakta.

“Yirminci Yüzyıl Raporu”nun 2. ve 3. bölümlerinin kapsamına, biraz uygarlık ve teknoloji tarihi denebilir. İlkel insanın ateşi bulmasından bugünkü teknolojiye, bilgisayar (computer) lara kadar geliniyor. Bu arada, teknolojinin neden Batı Avrupa'da doğup geliştiği ve Japonya'nın teknolojiye ilerleme nedenleri gibi çok ilginç nedenler inceleniyor.

Teknolojiyi geliştirmede Batı Avrupa'nın doğal çevresi, kültürel farklılığı başlıca etken olarak gösteriliyor. Teknoloji bir kere kazanıldı mı, bunun sağladığı üstünlükle, geri kalmış ülkelere egemenlik, başka deyişle sömürgecilik, Batının gücünü artırıyor.

Bizce bunlar arasında en önemlisi kültürel farklılıktır. Uygarlık tarihçileri Batı kültüründe üç öge bulurlar : Roma uygarlığı, Hıristiyanlık ve (daha sonra) pozitif bilimler. Batı insanları, Hıristiyanlığın, kendi bildirdikleri dışında düşünmeye izin vermeyen, dar çerçevesinden nasıl oldu da kurtuldu ve ayrı bir felsefe ile özgür düşündü, bilimi kurdu ? Amerikalı yazar Kirchner, “Western Civilisation Since 1500” (1500 Yılından Beri Batı Uygarlığı) adlı kitabında bu nedeni, gerçekçi (realist) ve adçı (nominalist) denen Hıristiyan filozoflarının, gerçeğe varmak için yaptıkları tartışmalara bağlıyor : “Hiç biri

Hıristiyanlığın temeline karşı olmamakla birlikte, **gerçekçiler** (Eflâton gibi) kavramların önceliği ve onların gerçekliğini savundular; adçılar ise (Aristo gibi) doğada Allahın yarattığı nesnelere ve bunlardaki özel görünüşlerin önemi üzerinde durdular. Adçılar, geleceğin bilimsel ve gerçekçi yolunu hazırladılar. İki tarafın uzun çatışmaları, onları büyük zihin çabaları harcamaya zorladı. Bu çabalar da, meyve olarak, bize çağdaş düşünme ve araştırma yollarını verdi". (3) diyor. Böylece, Batıda pozitif bilimlerin kuruluşunu, felsefenin gerçeği aramasına bağlıyor.

Bilim ve teknoloji, araştırmanın sonucu. Çağımızda daha iyi anlaşılmalı bir gerçek bu; buluşlar rastlantıya bırakılmayarak, araştırmalar özel kuruluşlara yaptırılmaktadır. Araştırmanın ne ölçüde arttığını, kitaptan aldığım iki rakamla belirtiyim : Amerika Birleşik Devletleri araştırmaya 1940'ta 74 milyon, 1974'te ise 20 milyar dolar veriyor (270 katı). Jean - Jaque Servant Schreiber'in "Amerika Meydan Okuyor" adlı kitabında da, Amerika'nın Avrupa'ya üstünlüğü, araştırmaya verdiği öneme bağlanıyor.

"Yirminci Yüzyıl Raporu"nun son bölümü, "Yüzyılımız Kapanırken" başlığını taşıyor. Yüzyılımız kapanıyor mu ? Daha bir çeyreği var. Teknoloji, eski çağlara göre artan hızla ilerlediğine göre, yine bu yüzyıl içinde büyük keşifler, icatlar görebiliriz. Nitekim kitaba Herman Kahn'ın bir sözü alınmış : "Tarih meydana gelmeden, sorunlarını çözmeliyiz".

Kitapta teknolojinin getirdiği ve getireceği güçlüklerle gene teknoloji yoluyla çare bulmak için, Forrester, Meadows grubu, Roma kulübü

tarafından yapılmış araştırmalar ve bunların ilginç sonuçları anlatılmaktadır. Herman Kahn'ın "Yıl 2000" adlı yapıtında, yüzyılımız kapanırken tıp, eğitim, haberleşme, ulaştırma, tarım, inşaat, silâhlanma, araç - gereç ve sosyal yaşamda erişilecek düzeyler özetlenmiştir.

Kitapta teknolojik üstünlüğü ellerinde tutan ülkelerin, geri kalmışlara göre daha da ilerleyeceği, aradaki farkın kapatılamayacağı görüşüne karşı, geri kalmış ülkelerin kendi kaynaklarını işleterek, ulusal bir kalkınma yolu bulmaları da önerilmektedir. Bu görüş, M. Ölgüray'ın "Teknoloji Çağında Kalkınma Sorunu" adlı kitabında da yer almıştır (4). Bu önerinin, ülkemizi de ilgilendiren bir görüş olduğunu belirtmek isteriz.

Bertrand Russel "Human Knowledge, Its Scope and Limits" (Türkçeye "Bilimden Beklediklerimiz" başlığıyla çevrildi) adlı kitabında, teknolojinin insanları refah yönünden eşitlediğini açıklar; el tezgâhında dokunan kumaşları kırallar ve zenginler giyerdi, fabrika icat edilince bollaşan kumaşları işçi de giymeye başladı der. Teknolojinin insanlar gibi, uluslara da eşitlik getireceğini umalım.

Metin Ölgüray'ın kitabı, bugünün her meslekte ve her düzeyde insanını ilgilendiren konulara karşılık veren ilginç bir çalışma.

(1) Sander Yayınevi, İstanbul, 1975. 168 sayfa, 15 TL.

(2) Dilimize "Yeni Dünya" adıyla çevrilerek, Millî Eğitim Bakanlığının Klâsikler dizisinde yayımlanmıştır, 1945.

(3) Kirchner'in anılan yapıtı, New York, 1958, S. 13.

(4) Varlık Yayınları, İstanbul, 1974.

ÇEVİRİ VE KOMPOZİSYONDA İNGİLİZCE'DE FİİL VE EDATIN FONKSİYONEL ROLÜ

Sedat TÖREL, Y. Lis.

GİRİŞ

İngilizce'den Türkçe'ye veya Türkçe'den İngilizce'ye çeviri yaparken veya İngilizce kompozisyonda İngilizce'de kullanılan fiil (verb) ve edatin (preposition) önemli rolü vardır. Bu fonksiyonel rolün fiil ve edati birleştirdiğini, daha açıkcası fiil ve edati eşdeğer yaptığı oldukça ilginçtir. İlk kez 1969 yılında yayınladığım **ÇEVİRİ TEKNİĞİ** adlı araştırmamda kısaca değindiğim bu konuyu burada daha ayrıntılı bir şekilde ele alıp gerek çeviri gerekse kompozisyon

alanında uğraşanlara, ayrı dilbilgisel etiket taşıyan bu iki dil - yapıcısının ayrılmaz - ortaklığını göstermek istiyorum.

Klâsik Yanaşım ve Tümleçler

Herhangi bir dilbilgisi kitabını açtığımız zaman, tümleç veya nesnelere 'geçişli' veya 'geçişsiz', 'dolaylı' veya 'dolaysız' etiketi ile gözlemek olağandır. Bu klâsik yanaşımla dil öğrenenler, yabancı dil'e veya dilden çevirenler, yabancı dilde (burada İngilizce'yi konu ediniyo-